

ROMA HUKUKU'NDA KAZANDIRICI ZAMANAŞIMI İLE MÜLKİYETİN İKTİSABININ YERİ VE ÖNEMİ

Doç. Dr. A. Nadi GÜNAL*

I. KAVRAM

Bir malın zilyetliğine belirli bir süre sahip olmak yoluyla mülkiyetin kazanılması ve malik sıfatının elde edilmesi, başlangıcı Eski Hukuk Dönemi'ne dayanan bir iktisap şeklidir. Roma Hukuku'nun değişik dönemlerinde, kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılmasını ifade etmek için çok farklı terimler kullanılmış olup, bunların içinde ilk akla gelenler *usus*, *usus-auctoritas*, *usureceptio*, *usucapio*, *praescriptio longi temporis*, *exceptio longae possessionis*, *praescriptio acquisitiva* ve *diutina possessione capere*'dir¹. Ancak bütün bu kavramlar içinde kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılmasını ifade etmek için en çok kullanılanları, Roma'nın bütün dönemleri gözönüne alındığında, "*Usucapio*" ve "*Praescriptio Longi Temporis*" olmuştur.

II. Roma Hukuku'nda Kazandırıcı Zamanaşımı ile Mülkiyetin Kazanılması Yolunun Ortaya Çıkış Nedenleri ve Tarihi Gelişimi

A) Kazandırıcı Zaman Aşımı ile Mülkiyetin Kazanılmasına İlişkin Tarihi Gelişim

Kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılmasına ilişkin kuralların ilk olarak Oniki Levha Kanunu'nda (M.Ö. 451-449) ye-

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim Üyesi.

1. UMUR, Z.: Roma Hukuku'nda İktisabi Müruruzamanda Hüsniüniyet, İstanbul 1956, sh. 10; GARRIDO, G.: Derecho Privado Romano, Madrid 1989, sh. 360; TALAMANCA, M.: Istituzioni di Diritto Romano, Milano 1990, sh. 421; Di MARZO, S. (Çev. UMUR, Z.): Roma Hukuku, İstanbul 1954, sh. 239; MARTINI, R.: Appunti di "Istituzione di Diritto Romano", Siena 1993, sh. 49.

raldığı görülmektedir. Oniki Levha Kanunu'na göre, çalınmış ol-
mamak şartıyla (*res furtiva*), menkullerin bir, gayrimenkullerin iki
yıl süre ile zilyetliğini ellerinde bulunduran kişiler, o malı kazandı-
rıcı zamanaşımı yoluyla iktisap edebilmekteydiler.

*“Usus auctoritas fundi biennium est, ceterarum
rerum omnium annus est usus”*²

“Gayrimenkullerin kazandırıcı zamanaşımı ile ikti-
sabı ve zapta karşı teminat borcu iki yıl, diğer mal-
ların³ bir yıl sürer.”

Latince'de kullanma anlamına gelen “*usus*” terimi, Roma'nın
ilk dönemlerinde zilyetliği ifade etmek için de kullanılmaktaydı⁴.
“*Capere-capio*” ise iktisap etme, elde etme şeklinde tercüme edile-
bilir. Bu iki terimin birleşmesi sonucu ortaya çıkan “*usucapio*”, bir
malın zilyetliğine belli bir süre sahip olma yoluyla mülkiyetinin de
elde edilmesi anlamına gelmektedir. *Pleb*'lerle *patricius*'ların mü-
cadelesi sonucunda ortaya çıkan Oniki Levha Kanunu'nda ilk kez
yer alan ve Klasik Hukuk Dönemi boyunca hem menkullerin hem
de gayrimenkullerin mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımı yolu ile
iktisap edilmesine neden olan *usucapio*, *Iustinianus* Dönemi'nde,
sadece menkul mülkiyetinin kazanılması imkanını veren bir yol ha-
line gelmiştir. Klasik Hukuk Dönemi'nin sonlarına doğru ortaya
çıkan ve *usucapio*'ya ilişkin hükümlerin uygulanmasının sözkonu-
su olmadığı eyalet arazilerinin zilyetliğine belli bir süre sahip olun-
ması neticesinde, iyiniyetli zilyede karşı açılacak bir istihkak dava-
sının (*Rei Vindicatio*) bertaraf edilmesini sağlayan bir defî olarak
öngörülen *Praescriptio Longi Temporis* (Uzun zaman defî), *Iustini-
anus* Dönemi'nde, İtalya arazisi ya da eyalet arazisi ayrımı yapıl-
maksızın, bütün Roma toprakları için geçerli olan ve gayrimenkul
mülkiyetinin, kazandırıcı zamanaşımı yolu ile kazanılması sonucu-
nu doğuran, hukuki bir kurum niteliğini almıştır⁵.

2. XII Levha Kanunu 6, 3. Bkz. CRACNELL, D.G.-WILSON, C.H: Roman Law Origins and Influence, London 1990, sh. 39.
3. Bu mallar, menkul mallar, irtifaklar, tereke mallarıdır. Bkz. UMUR, Z.: Roma Hukuku'nda İktisabi Müruruzamanda Hüsnüniyet, sh. 14.
4. TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 421; GARRIDO, G.: a.g.e., sh. 358.
5. ARANGIO-RUIZ, V.: Istituzioni di Diritto Romano, Napoli 1991, sh. 210; GARRIDO, G.: a.g.e., sh. 363; UMUR, Z.: Roma Hukuku, Eşya Hukuku, İstanbul 1985, sh. 52; UMUR, Z.: Roma Hukuku Lügati (Lügat), İstanbul 1983, sh. 167 ve 218; TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 427.

Bir *Ius Civile* kurumu olduğu için sadece Roma vatandaşlarının yararlanabileceği⁶ *Usucapio* ile İtalya arazisi (*fundus Italicus*) dışında kalan eyalet arazilerinin, bu araziler ister Roma vatandaşlarına ister yabancılar ait olsun mülkiyetinin kazanılması mümkün değildir. Bu durum *Gaius*'un *Institutiones*'inde açıkça belirtilmektedir.

*“Provincialia praedia usucapionem non recipiunt.”*⁷

“Eyalet arazileri kazandırıcı zamanaşımı ile kazanılamaz.”

Kazandırıcı zamanaşımı yolu ile mülkiyetin kazanılmasının ilk yer aldığı Oniki Levha Kanunu'nda çalınmış malların (*res furtiva*) mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilemeyeceği belirtilmiştir.

*“Furtivam rem lex XII Tabularum usucapi prohibet.”*⁸

“Oniki Levha Kanunu, çalınmış şeylerin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabını yasaklamaktadır.”

Oniki Levha Kanunu, çalınmış mallardan başka, gasbedilmiş malların ve vasinin izni olmadan küçük ya da kadın tarafından üçüncü bir kişiye devredilen malların, kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabının mümkün olamayacağını öngörmüştür⁹. Kaynaklarda bu konuya ilişkin bir metin bulunmaktadır:¹⁰

“Quia muliere sine tutoris auctoritate sciens rem mancipi emit vel falso tutore auctore quem sciit non esse non videtur bona fide emisse. Iulianus propter Rutilianam constitutionem eum, qui pretium mulieri dedisset, etiam usucapere et si ante usucapionem offerat mulier pecuniam desinere eum usucapere.”

6. Roma'da hak ehliyetine sahip olmak için, özgür bir Roma vatandaşı olmak ve baba egemenliği altında olmamak gerekmektedir.
7. GORDON, W.-M. ROBINSON, O.F.: *The Institutes of Gaius*, London 1988, sh. 63 (*Gai. Ins. 2, 45*).
8. GORDON, W.M.-ROBINSON, O.F.: *The Institutes of Gaius*, London 1988, sh. 63. (*Gai. Ins. 2, 46 ve 2, 49*).
9. XII Levha Kanunu 5, 2. Bkz. CRACNELL, D.G.-WILSON, C.H.: *Roman Law Origins and Influence*, London 1990, sh. 38 ve 69; GARRIDO, G.: a.g.e, sh. 359; Vat. Fr. 1.
10. *Fr. Vat I* (UMUR, Z.): *Roma Hukuku'nda İktisabi Müruruzamanda Hüsnüniyet*, sh. 93'ten naklen.

“Vasinin izni olmadığını bilerek veya vasi olmadığını bildiği halde kendisini bir kadının vasisi olarak gösteren kimsenin izni ile, kadından bir şey satın alan kimsenin iyiniyetli olduğu söylenemez... *Iulianus*'a göre, *constitutio Rutiliana* gereğince kadına, satın aldığı malın bedelini ödeyen kişi kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyeti iktisap edebilir, ancak iktisaptan önce (kazandırıcı zamanaşımına ilişkin sürenin dolmasından önce), kadın aldığı parayı iade edecek olursa zamanaşımı süresi kesilir ve iktisap gerçekleşmez.”

Oniki Levha Kanunu'nda *usus* terimi ile birlikte yer alan “*auctoritas*” kavramı¹¹, *res mancipi* bir malın mülkiyetini bir başkasına devreden kişinin, muhtemel bir zapt (*evictio*) karşısında verdiği teminatı ifade etmek için kullanılmaktaydı. Eğer, satılan ve mülkiyeti devredilen malda (*merx*) hukuki bir ayıp varsa ve bu durumun bir sonucu olarak o mal üzerinde aynî hak sahibi olduğunu iddia eden kişi tarafından, alıcıya karşı malın iadesi amacıyla istihkak (*Rei Vindicatio*) davası açılacak olursa, alıcı satıcıya başvurarak, açılan davada kendisine yardım etmesini istemek hakkına sahip bulunmaktaydı. Roma Hukuku'nda bu yardıma “*auctoritas*”, yardımın talep edilmesine imkân veren davaya da *Actio Auctoritatis* adı verilmekteydi¹². Açılacak istihkak davası sonucunda, satılan malın, aynî hak iddiası ile alıcıya karşı istihkak davası açan kişiye ait olduğuna karar verilirse, alıcı kendisine malı satan kişiden, ödemiş olduğu satım bedelinin iki katını *Actio Auctoritatis* ile isteyebilirdi, ancak alıcının bu davayı açabilmesi için satım bedelinin (semen) tamamını ödemiş olması gerekmekteydi¹³.

11. Bkz. sh. 184, dn. 2.

12. Di MARZO, S.: a.g.e., sh. 238; RADO, T.: Roma Hukuku Dersleri, Borçlar Hukuku, İstanbul 1980, sh. 125; GIRARD, P.F.: Le sens du mot 'auctoritas' dans les lois relatives l'usucapion, Revue Historique de Droit Français et Etranger, Paris 1938, C.4, sh. 339.

13. Satıcının zapta karşı teminat borcu, menkuller için bir, gayrimenkuller için iki yıl olduğu için, alıcı bu davayı, menkul bir mal söz konusu olduğunda bir yıl, gayrimenkul bir mal söz konusu olduğunda iki yıl içinde açmak durumundaydı. Bu süreler, satım konusu malın, satıcı tarafından alıcıya devredildiği andan itibaren başlar ve sürenin sona ermesiyle birlikte, satıcının zapta karşı teminat borcu da sona ererdi. Çünkü alıcı, bu sürelerin dolmasından sonra, kendisine karşı istihkak iddiası ile açılabilecek bir davayı, mülkiyet defini ileri sürerek bertaraf edebilecek hale gelirdi.

Ortaya çıkışı, tarihi açıdan Eski Hukuk Dönemi'ne (M.Ö. 753-M.Ö.150), siyasi açıdan Cumhuriyet Dönemi'ne (M.Ö. 509-M.Ö.27) rastlayan Oniki Levha Kanunu'nda (M.Ö.451-M.Ö.449), başkasına ait bir malın zilyetliğine sahip olan kişinin iyiniyetli olup olmamasının ve iktisabını hukuki bir sebebe dayandırıp dayandırmamasının, kazandırıcı zamanaşımı yoluyla mülkiyetin iktisabı bakımından, pek bir önem taşımadığı görülmektedir¹⁴. Kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin iktisabı bakımından, iyiniyetli (*bona fides*) ve hukuki sebebi (*iusta causa*) gerekli görmeyen bu anlayış, Klasik Hukuk Dönemi'nde de *Usucapio pro Herede*¹⁵ ve *Usureceptio*¹⁶ ile mülkiyetin kazanılması halleri için de geçerliliğini sürdürmüştür¹⁷. Klasik Hukuk Dönemi'nin sonlarına doğru, kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin elde edilebilmesi için, zilyetliğine sahip olunan malın çalınmamış, gasbedilmemiş ve *precarium*'la¹⁸ ödünç verilmiş olması (*nec vi nec clam nec precario*) zorunluluğu getirilmişti¹⁹. Yukarıdaki bu kural *Iustinianus* Dönemi'nde de geçerli olmaya devam etmiştir.

Klasik Hukuk Dönemi'nin hemen öncesinde (M.Ö. 63) çıkarılan *Lex Plautia de Vi* isimli kanunla, zilyetlerin elinden zorla alınmış malların kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilmesi yasaklanmış, bu kanundan bir süre sonra yürürlüğe giren *Lex Iulia de Vi Publica et Privata* adlı kanunla bu durum teyit edilmişti. Çalınmış bir mal kazandırıcı zamanaşımı ile iktisaba elverişli olmadığından²⁰, ancak yeniden malikin zilyetliğine geçerse *res furtiva* (çalınmış mal) vasfını kaybeder ve tekrar iktisaba elverişli bir hale gelebilirdi²¹.

14. Bkz. sh.184, dn.2; XII Levha Kanunu 6; 3; Di MARZO, S.: a.g.e., sh. 242; UMUR, Z.: Roma Hukuku'nda İktisabi Müruruzamanda Hüsünîyet, sh. 23.
15. *Iustinianus* Dönemi'ne kadar geçerli olan bu iktisap şekline göre, mirasçılardan henüz zilyetliğini elde etmemiş oldukları tereke mallarının, o malları mirasçı sıfatı ile elde eden kişi tarafından bir yıllık zamanaşımı süresinin dolması ile iktisap edilmesine verilen isim olup, haksızlıklara neden olduğu için İmparator *Hadrianus* tarafından yasaklanmıştır. (UMUR, Z.: Lügat, sh. 219).
17. TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 424.
18. İsimsiz akitler (*contractus innominati*) grubuna giren bir aynı akit olan *precarium* ile, *precarium* veren kendisine ait daha ziyade gayrimenkul bir malın zilyetliğini, istendiği an geri verilmek üzere *precarium* alana verir ve mal *precarium* alanda olduğu sürece kazandırıcı zamanaşımına ilişkin süre işlemeydi.
19. Di MARZO, S.: a.g.e., sh. 242; UMUR, Z.: Roma Hukuku'nda Müruruzamanda İktisap, sh. 22.
20. Bu tür malları hırsızdan satın ve devir alan kişilerin de kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyeti iktisap etmeleri mümkün değildi.
21. *Lex Atinia de usucapione*; UMUR, Z.: Lügat, sh. 120 ve 122; KASER, M. (Çev. DANNENBRING, R.): Römisches Privatrecht, Pretoria 1965, sh. 106.

*"Quod autem dicit Lex Atinia, ut res furtiva non usucapiatur, nisi in potestatem eius, cui subrepta est, revertatur, sic acceptum est, ut in domini potestatem, debeat reverti, non in eius utique, cui subreptum est. Igitur creditori subrepta et ei, cui commodata est, in potestatem domini redire debet."*²²

"Lex Atinia'da belirtilen 'çalınmış şeyler, malı çalınan kişinin yeniden eline geçtiği takdirde kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilebilir' denilmekle, malın çalındığı kişiye geri dönmesi değil, bizzat malikin egemenliği altına girmesi, yani yeniden malikin eline geçmesi durumu anlatılmak istenmektedir. Zira çalınan mal alacaklının ya da ariyet alanın elindeyken çalınmışsa, malın (çalınmış mal=*res furtiva*) niteliğini kaybetmesi için) mal o kişilerin değil, malikin egemenliği altına girmelidir."

Klasik Hukuk Dönemi'nde ve öncesinde, eyalet arazilerinin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabı mümkün olmadığından bu tür arazilerin de zamanaşımı ile iktisap edilebilmesini sağlamak için, Klasik Hukuk Dönemi'nin sonlarına doğru *Praescriptio Longi Temporis* (Uzun zaman defii) ortaya çıktı. Roma tarihinde bu defiiye ilk olarak İmparator Severus ve Caracalla'nın M.S. 197 tarihindeki bir emirnamesinde rastlanmaktadır. Bu duruma ilişkin metinler *Digesta*'nın 44. Kitabında Modestinus ve Marcianus'a ait metinlerde yer almaktadır.

*"Longae possessionis praescriptionem tam in praediis quam in mancipiis locum habere manifestum est."*²³

"Uzun zamanlı zilyetlik defii hem gayrimenkuller hem de köleler bakımından sözkonusu olur."

Diğer metin şu şekildedir:

*"Rescriptis quibusdam divi magni Antonini caveatur, ut in rebus mobilibus locus sit praescriptioni diutinae possessionis."*²⁴

22. D. 41, 3, 6 (Ulpianus 11. Kitap).

23. D. 44, 3, 3 (Modestinus 6. Kitap).

24. D. 41, 3, 9 (Marcianus 5. Kitap).

“Büyük *Antoninus*'un (*Caracalla*) emirnamelerine göre, gayrimenkulleri, uzun zamanlı zilyetlik defii ile elde etmek mümkündür.”

Praescriptio Longi Temporis, *Iustinianus* Dönemi'ne kadar, mülkiyetin zamanaşımı ile elde edilmesine yarayan bir kurum olmayıp, davalara karşı ileri sürülebilen bir defii niteliğindeydi. *Usucapio* ise özellikle Klasik Dönem'de mülkiyetin zamanaşımı ile iktisap edilmesini sağlayan bir hukuki kurumdu.

“*Usucapio est adiectio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti.*”²⁵

Usucapio, kanun tarafından belirlenen bir süre boyunca devam eden zilyetlikle mülkiyetin iktisabı yoludur.”

Klasik Sonrası Dönem ile *Iustinianus* Dönemi arasında kazandırıcı zamanaşımı şu şekilde uygulanmaktaydı. Bir yandan Oniki Levha Kanunu ile getirilen ve İtalya arazisi bakımından mülkiyetin zamanaşımı ile iktisabına ilişkin iki yıllık süre ile menkuller için öngörülen bir yıllık süre geçerliliğini sürdürüyor, diğer yandan eyalet arazilerinin zilyetliğini en az on yıl veya yirmi yıl²⁶ süre ile ellerinde bulduran kişiler, kendilerine karşı istihkak iddiasıyla açılacak bir davaya karşı, *praescriptio longi temporis*'i (uzun zaman defini) ileri sürerek, gayrimenkul üzerinde aynı hak sahibi olduğunu iddia eden kişinin talebini geri çevirebiliyorlar ve bu suretle zilyetliklerini devam ettirmiş oluyorlardı. Tekrar etmek gerekirse, *praescriptio longi temporis*, *Iustinianus* Dönemi'ne kadar, bir eyalet arazisinin zilyetliğini yukarıda belirtilen sürelerle ellerinde bulduran kişilere, sürenin dolmasıyla mülkiyetin kazandırıcı zamanaşımı yoluyla elde edilmesi imkanını vermiyor, ama kendilerine karşı açılacak davaya, defii ile cevap vererek gayrimenkul üzerindeki zilyetliklerini sürdürmelerine yardımcı oluyordu²⁷.

Bu aşamalardan sonra, daha önceleri sadece bir defii niteliğini taşıyan *Praescriptio Longi Temporis*'in İmparator *Iustinianus* tara-

25. *D. 41, 3, 3 (Medestinus 5. Kitap).*

26. Taraflar aynı şehirde (*Iustinianus* Dönemi'nde aynı eyalette şeklinde değiştirilmiştir) iseler zilyetliğin en az 10 yıl sürmesi, farklı şehirlerde iseler (*Iustinianus* Dönemi'nde farklı eyalette olarak değiştirilmiştir) zilyetliğin en az 20 yıl sürmesi zorunluluğu bulunmaktaydı.

27. TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 428; ARANGIO-RUIZ, V.: a.g.e., sh. 214; Di MARZO, S.: a.g.e., sh. 240.

findan M.S. 529 yılında çıkarılan bir emirnameyle zamanaşımı ile mülkiyetin iktisabı imkânını veren bir kurum olarak yeni bir işlev kazandığını²⁸ ve menkul malların zamanaşımı ile iktisabı için geçmesi gereken bir yıllık sürenin yayınlanan bir başka emirname ile üç yıla çıkarıldığını görüyoruz²⁹.

Iustinianus Dönemi'nde yapılan bir diğer değişiklikle, *Usucapio* sadece menkullerin zamanaşımı ile iktisabını, *Praescriptio Longi Temporis* ise sadece gayrimenkullerin zamanaşımı ile iktisabını ifade etmek için kullanılan terimler haline gelmiştir³⁰.

B) Roma Hukuku'nda Kazandırıcı Zamanaşımı ile Mülkiyetin İktisabı Kurumunun Ortaya Çıkış Nedeni

Roma Hukuku kaynaklarında³¹ "kanun tarafından belirlenen bir süre boyunca devam eden zilyetlikle mülkiyetin iktisabı" olarak tanımlanan *usucapio*'nun ortaya çıkış nedeni her ne kadar belli bir süre devam eden zilyetliğe, mülkiyet hakkının tanınması gibi görünse de, gerçekte böyle bir kuruma gerek duyulma nedeninin, kamu yararının sağlanması ve kamu düzeninin korunması düşüncesi olduğu kaynakların incelenmesiyle açıkça anlaşılacaktır. Burada kamu yararı bir malın mülkiyetinin kime ait olduğu konusundaki belirsizliği gidermek, dolayısı ile aleniyeti sağlamaktır. Böyle bir kurum ortaya çıkmasaydı, bir kimse kendisinden önce o malı elinde bulundurmuş olan kişilerin gerçekte malik olup olmadıklarını yani malı devretme haklarının bulunup bulunmadığını araştırmak zorunda kalacaktı. Kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin iktisabı imkanının tanınmasıyla bu tür zorlukların önüne geçilmiş ve mülkiyet hakkının kime ait olduğu konusundaki belirsizlik giderilmiştir³².

Böylece bir malı, hukuk düzeni tarafından belirlenen bir süre boyunca elinde bulunduran kişi, kendisinden önce malı elinde bulundurmuş kişilerin hukuki durumlarını araştırmak zorunda kalmayacak, kazandırıcı zamanaşımından yararlanarak (*usucapio* ile) malik olduğunu ispat edebilecektir.

28. C.7, 39, 8 pr.

29. C.7, 31, 1; Ins. 2, 6 pr.

30. ARANGIO-RUIZ, V.: Istituzioni di Diritto Romano, Napoli 1991, sh. 210; TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 427; UMUR, Z.: Roma Hukuku, Eşya Hukuku, İstanbul 1985, sh. 61.

31. D. 41, 3, 3 (Bkz. dn. 25).

32. TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 208; UMUR, Z.: Roma Hukuku, Eşya Hukuku, sh. 56.

Kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabın gerekçesi gerek *Gaius*'un *Institutiones*'inde, gerek *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde ve gerekse *Digesta*'da kaynağı *Gaius* olan bir metinde açıkça izah edilmektedir.

*"Quod ideo receptum videtur, ne rerum dominia diutius in incerto essent."*³³

"Eşyanın mülkiyeti uzun zaman belirsizlik içinde kalmasın diye bunun (*usucapio*'nun) kabul edildiği görülüyor."

Digesta'da yer alan ve kaynağı *Gaius* olan metin ise yukarıdaki metnin tekrarı gibidir. Ancak bu metinde kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin iktisabı kurumunun kamu yararı sağlamak amacıyla ortaya çıktığı açıkça vurgulanmıştır.

*"Bono publico usucapio introducta est, ne scilicet quarundam rerum diu et fere semper incerta dominia esset, cum sufficerat dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium."*³⁴

"Kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap (*usucapio*) genel bir yarar (kamu yararı) için, yani eşyanın mülkiyeti uzun zaman ve belki sürekli olarak belirsizlik içinde kalmasın diye ortaya çıkmıştır. Böylece malike de mallarını araması için yeterli zaman bırakılmaktadır."

Yine *Gaius*'un *Institutiones*'inde, kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap için öngörülen sürenin sonuna kadar malikin hakkı korunmuş olmaktadır. Süre dolmadan, kazandırıcı zamanaşımı ile iktisaba konu olan mal üzerinde mülkiyet hakkını ispat edebilen kişiye, malının iade edilmesini istemek hakkı da böylece tanınmış olmaktadır.

*"Cum sufficeret domino ad inquirendam rem suam anni aut biennii spatium, quad tempus ad usucapionem possessori tributum est."*³⁵

33. GORDON, W.M.-ROBINSON, O.F.: The Institutes of Gaius, London 1988, sh. 63 (*Gai. Ins. 2, 44*).

34. *D.41, 3, 1*.

35. GORDON, W.M.-ROBINSON, O.F.: The Institutes of Gaius, London 1988, sh. 63 (*Gai. Ins. 2, 44*).

"Malikin malını aramasına ona verilen bir (menkuller için) ya da iki yıl (gayrimenkuller için) yeterli görüldüğünden, zilyede malı kazandırıcı zamanlaşımı ile iktisap etmesi için, bu süre verilmiştir."

Kazandırıcı zamanlaşımı ile iktisap için belirli sürenin geçmesinin gerekli olması, bu sürenin dolmasından sonra, kazandırıcı zamanlaşımından yararlanarak malik durumuna geçecek olan zilyedin durumunu da sağlama almaktadır. Bu şekilde sürenin dolmasından sonra, malik olduklarını iddia eden kişilerin mülkiyete ilişkin iddia ve talepleri hukuk düzeni tarafından dikkate alınmayacak ve doğması muhtemel ihtilafların da önüne geçilmiş olunacaktır. *Digesta*'da bu durumu açıklayan bir metin bulunmaktadır.

*"Usucapio rerum, etiam ex aliis causis concessa interim, propter ea, quae nostra existimantes possideremus, constituta est, ut aliquis litium finis esset."*³⁶

"Değişik nedenlerle olsa bile, bizim olduğunu zannettiğimiz şeyler için de kazandırıcı zamanlaşımı ile iktisap imkanının tanınması ile ortaya çıkabilecek ihtilafların (tartışmaların) engellenmesi amaçlanmıştır."

Sonuç olarak kazandırıcı zamanlaşımı kurumunun, mülkiyet üzerindeki belirsizlikleri gidererek kamu yararının dolayısıyla kamu düzeninin sağlanması, malike hakkını arayabilmesi için belli bir sürenin verilmesi ve mülkiyetin kime ait olduğu hususunda ortaya çıkabilecek muhtemel ihtilafları önlemek amacıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

III. IUSTINIANUS DÖNEMİNDE KAZANDIRICI ZAMANLAŞIMI İLE MÜLKİYETİN İKTİSABI

Iustinianus Dönemi'ne kadar menkullerin mülkiyetinin bir yılda, İtalya arazisi içinde yeralan gayrimenkullerin mülkiyetinin iki yılda kazandırıcı zamanlaşımı ile iktisabını sağlayan *Usucapio* ile, kazandırıcı zamanlaşımı ile mülkiyetin iktisabı imkânını vermeyen ancak eyalet arazilerinin zilyetliğine on yıl (tarafklar aynı eyalet-

36. *D. 41, 10, 5.*

te iseler) ya da yirmi yıl (taraflar farklı eyalette iseler) boyunca sahip olan kişilere karşı, malik tarafından istihkak iddiasıyla açılacak davayı bertaraf ederek zilyetliği devam ettirmeye yarayan *Praescriptio Longi Temporis* varlığını devam ettirmekteydi³⁷. *Iustinianus* yayınladığı bir emirname³⁸ ile M.S. 529 yılında *Usucapio* ile *Praescriptio Longi Temporis*'i birleştirmiştir. *Iustinianus* tarafından *interpolatio* yoluyla yapılan bu reform ile, İtalya arazisi ile eyalet arazilerinin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabına ilişkin farklılık ortadan kaldırılmıştır. Bu son değişiklikle, daha önce bir yıl olan menkullerin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabı için gereken süre üç yıla çıkarılmış, gayrimenkullerin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilmesine yarayan süreler İtalya arazisi ya da eyalet arazisi olmasına bakılmaksızın imparatorluğun her yerinde, tarafların aynı ya da farklı eyalette olmalarına göre on ve yirmi yıla çıkarılmıştır. Bilindiği gibi daha önce *Usucapio* ile öngörülen süre, o da sadece İtalya arazisi için olmak üzere iki yıl olarak belirlenmişti³⁹.

Iustinianus Dönemi'nde, daha önce sadece bir defa olan *Praescriptio Longi Temporis* artık kazandırıcı zamanaşımı ile gayrimenkullerin iktisabını sağlayan bir işlev kazanmış, *Usucapio* ise yalnızca menkullerin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabını ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır.

Iustinianus Dönemi'nde, menkul ya da gayrimenkul bir malın mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilebilmesi için herşeyden öne o malın mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilebilmeye elverişli olması (*res habilis*) gerekmektedir. Bunun yanında haklı sebep (*iusta causa*) ya da hukuki bir sebebin (*titulus*) varlığı ile hukuk düzeni tarafından belirlenmiş olan süre (*tempus*) boyunca kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilecek mal üzerinde iyiniyetle (*bona fides*) devam etmesi gereken zilyetliğin (*possessio*) varlığı sözkonusu olmalıydı. Bu kavramlar ortaçağ hukukçuları tarafından vezin bir şekilde kazandırıcı zamanaşımının şartları olarak şu şekilde ifade edilmiştir: "*Res habilis, titulus, possessio, bona fides, tempus.*"

A) *RES HABILIS* (Kazandırıcı zamanaşımı ile iktisaba elverişli bir malın varlığı)

Roma Hukuku'nda her türlü mal kazandırıcı zamanaşımı ile ik-

37. Bkz. sh. 189-190.

38. Bkz. sh. 190, dn. 29.

39. Bkz. sh. 189.

tisaba elverişli değildir. Bu yüzden kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilmesi mümkün olmayan mallar hukuk düzeni tarafından tek tek sayılmıştır. Buna göre, ticari işlemlere konu olamayan mallar (*Res extra commercium*)⁴⁰, çalınmış mallar (*Res furtiva*), gasbedilmiş mallar (*Res vi possessae*), devlet hazinesine ait mallar (*Res fiscales*), gayrimaddi mallar (*Res incorporales*), küçüklerin ve vesa-yet altında bulunan kişilerin malları, cihaz malları ile devredilmeleri yasaklanmış olan mallar kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilemezler⁴¹.

Çalınmış ve gasbedilmiş malların kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilemeyecekleri *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde açıkça belirtilmiştir.

Ins, 2.6.2.

*"Furtivae quoque rest et quae vi possessae sunt, nec si praedicto longo tempore bona fide possessae fuerint, usucapi possunt: nam furtivarum rerum lex duodecim tabularum et lex Atinia inhibet usucapionem, vi possessorum lex Iulia et Plautia"*⁴²

"Çalınmış eşya (*res furtiva*) ve zilyetliği zorla elde edilmiş olan şeyler (*res vi possessa*) uzun süreli zilyetlik ve iyiniyetli zilyetlik ile dahi kazandırıcı zamanaşımı ile iktisaba konu olamazlar. Zira Oniki Levha Kanunu ile *lex Atinia* çalınmış eşya üzerinde, *lex Plautiaet Iulia* ise zilyetliği zorla elde edilmiş şeyler bakımından kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabı yasaklamaktadırlar."

Çalınmış malları hırsızdan satım, bağış veya başka bir yolla devir alanlar da kazandırıcı zamanaşımı yolu dahil hiçbir şekilde bu tür malların mülkiyetini kazanamazlar. Bir başka ifade ile çalınmış

40. Bu mallar *Res extra commercium divini iuris* (tanrısal hukuk gereği ticaretin dışında kalan mallar) yani kutsal mallar (*res sacrae*), dini mallar (*res religiosae*), kutsanmış mallar (*res sanctae*) ile *Res extra commercium humani iuris* (beşeri hukuk gereği ticaretin dışında kalan mallar) özellikle Roma halkına ait mallar (*res publicae*), herkesin ortak kullanımına açık olan mallar (*res communes omnium*) ve *municipium*'lara ait olan mallar (*res universitatis*) şeklinde ifade edilmektedir.

41. ERDOĞMUŞ, B.: *Klasik Roma Hukuku'nda Actio Publiciana in Rem*, İstanbul 1984, sh. 67; ARANGIO-RUIZ, V.: a.g.e., sh. 211; UMUR, Z.: *Roma Hukuku'nda İktisabi Müruruzamanda Hüsnüniyet*, sh. 27-28.; Di MARZO, S.: a.g.e., sh. 241.

42. *IUSTINIANUS* (Çev. UMUR, Z.): *Institutiones*, İstanbul 1968, sh. 100.

bir mal hırsızdan (*fur*) sonra kaç el değiştirirse değiştirsün, hırsızdan sonra malın zilyetliğini elde etmiş olan kişilerin hiçbiri kazandırıcı zamanaşımı ya da başka bir yolla, bir kere çalınmış olan malın mülkiyetini kazanamazlar. Böyle bir malın yeniden kazandırıcı zamanaşımı ile kazanılabilmesi için, asıl malikin egemenliği altına yeniden girmesi gerekir⁴³.

Çalınmış malları hırsızdan devralan kişilerin mülkiyeti kazanamayacakları *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde şu şekilde ifade edilmektedir.

Ins. 2.6.3.

*“Quod autem dictum est furtivarum et vi possessarum rerum usucapionem per legem prohibitam esse, non eo pertinet, ut ne ipse fur, quive per vim possidet, usucapere possit: nam his alia ratione usucapio non competit, quia scilicet mala fide possident: sed ne ullus alius, quamvis ab eis bona fide emerit vel ex alia causa acceperit, usucapiendi ius habeat. Unde in rebus mobilibus non facile procedit, ut bonae fidei possessori usucapio competat: nam qui alienam rem vendidit vel ex alia causa tradidit, furtum eius committit.”*⁴⁴

“Çalınmış eşya ve zilyetliği zorla elde edilmiş şeyler kazandırıcı zamanaşımına konu olamaz demekle sadece hırsız veya zorla zilyet olanın kazandırıcı zamanaşımından yararlanamayacağı söylenmemektedir. Bu kişilere kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap hakkı kötüniyetli zilyet oldukları için tanınmaz. Bu gibi kişilerden alım-satım veya başka bir sebeple, iyiniyetli olarak olsa bile bir şey alanlar kazandırıcı zamanaşımından yararlanamazlar. Bu nedenle menkul şeyler üzerinde iyiniyetli zilyetlerin malik olmaları mümkün değildir. Çünkü başkasının malını satın veya başka bir sebeple teslim eden *furtum* (hırsızlık) ika etmiş olmaktadır.”

Vesayet altında bulunan kadınların teslim ettikleri *res mancipi*'lerin zamanaşımı ile iktisap edilemeyeceklerinin Oniki Levha Kanunu'nda yer aldığı *Gaius*'un *Institutiones*'inde belirtilmektedir.

43. Ayrıntılı bilgi için bkz. sh. 188, dn. 22.

44. *IUSTINIANUS* (Çev: UMUR, Z.: *Institutiones*, sh. 100).

*"Item olim mulieris, quae in agnatorum tutela erat, res Mancipi usucapi non poterant, praeterquam si ab ipsa tutore auctore traditae essent: id ita lege XII tabularum cautum erat."*⁴⁵

"Yine agnatik hısımların vesayeti altında bulunan karıya ait *res Mancipi*'ler, vasiinin *auctoritas*'ı ile teslim edilmiş olmaları hali hariç, kazandırıcı zamanasını ile iktisap edilemezlerdi. Bu kural Oniki Levha Kanunu tarafından vazedilmiştir."

Yine *lex Iulia* tarafından konulan yasağa rağmen, *magistra* tarafından hediye alınıp daha sonra başkalarına devredilen mallar zamanasını ile iktisap edilemezdi. Bu malların zamanasını ile iktisaba elverişli hale gelmeleri için çalınmış mallarda olduğu gibi⁴⁶ yeniden ilk malike (*magistra*'ya hediye edene) dönmüş olması gerekmektedir⁴⁷.

B) *Titulus* (Hukuki Sebep)

Klasik Hukuk Dönemi'nde *titulus* (hukuki sebep) yerine *iusta causa* (haklı sebep-hukuka uygun sebep) terimi ile ifade edilen bu şarta göre, kazandırıcı zamanasına konu olacak zilyetliğin hukuki bir temelini bulması gerekmektedir. Hukuki sebep, zilyetliğin hukuka uygun olarak elde edildiğine karine teşkil etmekteydi. Belli bazı durumlarda mülkiyetin devri işlemi yapılmasına rağmen, malı devralan kişinin mülkiyeti iktisap edememesi gibi bir durum ortaya çıkması da sözkonusu olabilirdi. Örneğin, bir malın mülkiyetini bir başka kişiye devreden kimse malik değilse veya malik olmasına rağmen hukuki işlem ehliyetine sahip değilse ve bu nedenle yapılan devir işlemi istenilen hukuki sonucu doğurmadıysa ya da kişi malın maliki olmasına ve mülkiyetin devri işlemini yapmasına karşılık *res Mancipi* bir malın *mancipatio* ile değil de *traditio* ile devredilmesinde olduğu gibi yanlış bir işlemle mülkiyet devredilmişse, malı *traditio* ile devralanın mülkiyeti kazanabilmesi mümkün değildi. İşte bütün bu gibi durumlarda, mülkiyetin iktisap edilebilmesi ancak kazandırıcı zamanasını ile mümkün olabilirdi.

45. GORDON, W.M.-ROBINSON, O.F.: *The Institutiones of Gaius*, London 1988, sh. 63 (*Gai. Ins.* 2.47).

46. Bkz. sh. 187, dn. 21.

47. ERDOĞMUŞ, B.: *Klasik Roma Hukuku'nda Actio Publiciana in Rem*, sh. 70, dn. 311.

Roma Hukuku'nda kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin iktisabı imkanını veren hukuki sebepler başlarına *pro* edatı getirilmek suretiyle ifade edilirler. Bu hukuki sebepler şunlardır:

1) *Pro Derelicto (Terk Sebebiyle)*:

Malik olmayan bir kimsenin terkettiği malı eline geçiren kimse *Digesta*'da da belirtildiği gibi, o malı kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap eder.

*"Id, quod pro derelicto habitum est et haberi putamus, usucapere possumus, etiam si ignoramus, a quo derelictum sit."*⁴⁸

"Terkedilmiş şeyi veya terk edildiğini zannettiğimiz şeyi, kim tarafından terk edilmiş olduğunu bilmesek dahi, kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edebiliriz."

2) *Pro Soluto (İf Sebebiyle)*:

Borcunu ifa etmek üzere bir diğer kişiye bir şey veren kimse, verdiği malın maliki değilse, o malı devralan ancak kazandırıcı zamanaşımı ile malı iktisap edebilir. Burada ifanın konusu verme (*dare*) borcu olmalıdır.

3) *Pro Donato (Hibe Sebebiyle)*

Kendisine ait olmayan bir malı hibe eden kişiden, o malı hibe olarak devralan kişi, doğrudan malik olamayacağı için ancak kazandırıcı zamanaşımından yararlanarak malik olabilir. Kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabın gerçekleşebilmesi için, devreden ve devralan kişiler arasında hibenin yasaklanmamış olması gerekmektedir.

4) *Pro Emptore (Alım-Satım Sebebiyle)*:

Romalı'lar kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabı sadece bir tasarruf işlemi olan ifaya değil, taahhüt işlemi (borçlandırıcı işlem) olan alım-satım işlemine de tanımak istedikleri için, ifa sebebinin yanında alım-satım sebebinin de hukuki bir sebep olarak öngörmüşler, fakat bunun için geçerli olarak doğmuş olan bir alım-satım akdinin varlığını aramışlardır. İfa sebebinden farklı, kazandırıcı zamanaşımına ilişkin sürenin ifa anından itibaren değil, alım-satım akdinin yapıldığı andan itibaren başlamasıdır⁴⁹.

48. *D. 41.7.4.*

49. ARANGIO-RUIZ, V.: a.g.e., sh. 212.

5) *Pro Suo (Malik Olmak Sebebiyle):*

Hukuki sebeplerden herhangi birisi kastedildiği takdirde, genel bir sebep olan *pro suo* sebebi kullanılabilir. Yine trampa (*permutatio*) ya da uzlaşmada (*transactio*) olduğu gibi yukarıda sayılan hukuki sebeplerden hiçbiri gerçekleşmemiş fakat mülkiyetin nakli için geçerli bir sebep bulunmaktaysa hukuki sebep *pro suo* adını alırdı. Örneğin trampa'da, kazandırıcı zamanışı ile iktisabın sözkonusu olabilmesi için, trampa yapan taraflardan en az birisinin trampaya konu olan malın maliki olmaması gerekmektedir.

c) *Possessio (Zilyetlik)*

Kazandırıcı zamanışı ile iktisabın en önemli şartlarından birisi olan bu şarta göre, bir kimse elindeki bir malın zilyetliğini kazandırıcı zamanışı ile iktisap edilebilmeye uygun bir niyetle (*animus rem sibi habendi*- kendisininmiş gibi) elinde bulundurmalıydı. Mal üzerinde zilyetlik değil de vazüyetlik sözkonusu ise, örneğin kişi elindeki malı yediemin, kiracı, ariyet alan, vedia alan ya da intifa hakkı sahibi olarak elinde bulunduruyorsa, bir başka ifadeyle elindeki malı iade etmesi gerektiğini biliyorsa, kazandırıcı zamanışı ile iktisap sözkonusu olamaz. Kazandırıcı zamanışı ile iktisaba uygun olan zilyetlik türleri *possessio animo domini* (malik olma niyetiyle zilyetlik), *possessio bonae fidei* (iyinietli zilyetlik) ve *possessio pro suo* (kendisininmiş gibi zilyetlik)'tir⁵⁰.

Üzerinde zilyetlik kurulması mümkün olmayan mallar, kazandırıcı zamanışı ile iktisap edilemezler. Zilyetliği, kazandırıcı zamanışı ile iktisaba elverişli hale getiren şey zilyedin niyeti değil iktisabın sebebidir⁵¹.

D) *Bona Fides (İyi Niyet)*

Bona fides (iyiniet), zilyetliğin iktisabı anında, kazandırıcı zamanışımından yararlanacak olan kişinin, malın başkasına ait olduğunu bilmemesidir. Bir başka ifadeyle, malı devralacak olan kişinin, malı kendisine devreden kişinin malik olduğunu zannetmesi demektir. Kazandırıcı zamanışımından yararlanmak isteyen kişi, dürüst ve namuslu bir kişi gibi hareket etmelidir. Zilyetliğin elde edildiği anda iyinietli olmak, kazandırıcı zamanışı ile iktisaptan yararlanmak için yeterlidir. Sonradan gelen suiniet zarar ver-

50. UMUR, Z.: Roma Hukukunda İktisabi Müruruzamanda Hüsnüniyet, sh. 28.

51. PEROZZI, S.: Istituzioni di Diritto Romano, Roma 1958, Vol. I, sh. 655.

mez (*Mala fides superveniens non nocet*) kuralı gereğince, iyiniyetin sürekliliği şartı kazandırıcı zamanaşımı ile iktisapta sözkonusu değildir⁵².

Gaius'un Institutiones'inde ve *Digesta*'da iyiniyet konusuna ilişkin bazı metinler bulunmaktadır.

*“Ceterum etiam earum rerum usucapio nobis competit, quae non a domino nobis traditae fuerint, sive mancipi sint eae res sive nec mancipi, si modo eas bona fide acceperimus, cum crederemus eum qui traderet dominium esse.”*⁵³

“Diğer bazı malları da kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edebiliriz ki bunlar ister *res mancipi* ister *res nec mancipi* olsun malik olmayan birisi tarafından teslim edilen ve bizim de iyiniyetle, yani onları bize teslim edeni malik zannederek teslim aldığımız mallardır.”

*“Bonae fidei emptor esse videtur, qui ignoravit eam rem alienam esse, aut putavit eum qui vendidit ius vendendi habere, puta procuratorem aut tutorem esse.”*⁵⁴

“Malın başkasına ait olduğunu bilmeyen veya satın satmak hakkını haiz olduğunu zanneden kimse iyiniyet sahibi alıcıdır.”

Bu metinlerden de anlaşılacağı gibi, kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabın bir şartı olan iyiniyet, hukuki sebebin kapsamında bulunan bir fesadın ya da fesatların bilinmemesi, bir başka ifadeyle mülkiyetin naklini sağlayan hukuki işlemde nakli engelleyecek olan bir bozukluğun var olduğunu bilmemek olarak ifade etmek mümkündür.

E) Tempus (Zaman-Süre)

Kazandırıcı zamanaşımı ile iktisabın bu son şartına göre, iktisaba uygun nitelik taşıyan zilyetliğin hukuk düzeni tarafından belirlenmiş olan bir süre boyunca devam etmesi gerekmektedir. Bu süre daha önce de ifade edildiği gibi⁵⁵ Klasik Hukuk Dönemi'nde men-

52. TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 423.

53. GORDON, W.M.-ROBINSON, O.F.: *The Institutes of Gaius*, London 1988, sh. 62-63 (*Gai. Ins.* 2.43).

54. *D.50.16.109 (Modestinus, 5. Kitap)*.

55. Bkz. sh. 183-188 ve 192.

kuller için bir, gayrimenkuller için iki yıldır. *Iustinianus* Dönemi'nde bu süreler menkuller için üç yıla çıkarıldı. Gayrimenkuller için ise imparatorluğun her yerinde malik olduğunu iddia eden kişiyle kazandırıcı zamanaşımından yararlanarak malik olmak isteyen kişi aynı eyalette ikamet ediyorlarsa on yıl, farklı eyalette ikamet ediyorlarsa yirmi yıl idi.

Kazandırıcı zamanaşımı ile ilgili sürelerin kesilmesine Roma Hukuku terminolojisinde *Usurpatio* adı verilmekteydi.

“*Usurpatio est usucapionis interruptio.*”⁵⁶

“Usurpatio, kazandırıcı zamanaşımı süresinin kesilmesidir.”

Kazandırıcı zamanaşımı süresi tabii ve kanuni olmak üzere iki şekilde kesilebilirdi. Tabii kesilme, sürenin fiilen kesilmesidir. Zilyedin herhangi bir nedenle zilyetliğini kaybetmesi durumunda o zamana kadar geçmiş olan süre geçerliliğini yitirir, o zamana kadar devam etmiş olan zilyetlik hükmünü kaybeder, ancak aynı kişi mala yeniden zilyet olursa süre yeni baştan başlardı.

Kanuni kesilmede ise zilyetlik devam etse bile, zilyede karşı malik olduğunu iddia eden kişi tarafından istihkak iddiasıyla dava açıldığı takdirde davanın tesbiti ile (*Litis Contestatio*) süre kesilirdi. Kanuni kesilme önceleri bir defa olan *Praescriptio Longi Temporis* nedeniyle ortaya çıkmıştı.

Sürenin kesilmesi yanında sürenin durması da sözkonusu olabiliyordu. Sürenin durmasının kesilmesinden farkı şu şekilde açıklanabilir. Süre durduğu takdirde, durmaya neden olan durum ortadan kalkacak olursa süre kaldığı yerden devam eder. Kesilmede ise, sürenin kesilmesine neden olan durum ortadan kalkacak olursa, ilgili kişinin zilyetliği yeniden elde etmesi şartıyla süre, en baştan itibaren yeniden başlar.

Yukarıda bahsedilen sürelerin dışında bir de olağanüstü zamanaşımı süresi vardır ki, kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap için, genellikle hukuki sebep gerektirmeyen ve *Praescriptio Longi Temporis* adını alan bu süre otuz ve kırk yıl olarak belirlenmişti⁵⁷.

56. *D.41.3.2. (Paulus, Edictum, 54. Kitap).*

57. KOSCHAKER, P.-AYİTER, K.: *Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları*, İzmir 1993, sh. 158; DI MARZO, S.: a.g.e., (Çev: UMUR, Z.), sh. 244; UMUR, Z.: *Roma Hukuku, Eşya Hukuku*, sh. 64; TALAMANCA, M.: a.g.e., sh. 428; GARRIDO, G.: a.g.e., sh. 363; MARTINI, R.: a.g.e., sh. 49.